

IS DE CHIROMYS

werkelijk beter bij de lemuriden, dan bij de
knaagdieren te plaatsen?

EENE KLEINE ZOÖLOGISCHE BIJDRAGE

DOOR

J. VAN DER HOEVEN.

Sedert de laatste helft der vorige eeuw kent men uit de reize van SONNERAT (*Voyage aux Indes Orientales* etc.) een merkwaardig dier van het eiland Madagaskar, dat de inboorlingen *Aye-Aye* noemen en dat GMELIN in de dertiende uitgave van het *Systema naturae* *Sciurus madagascariensis* heeft genoemd, terwijl later CUVIER dit dier als afzonderlijk geslacht teregt van *Sciurus* heeft gescheiden, onder den naam van *Cheiromys*. (Deze naam komt reeds voor in het eerste deel der *Leçons d'Anat. comp.* van CUVIER, hetwelk in 1800 het licht zag).

Cheiromys of (gelijk men wel regt heeft dien naam te veranderen) *Chiromys*¹⁾ was tot voor weinige jaren bijkans alleen uit SONNERAT's afbeelding en beschrijving en uit eenige oude opgezette voorwerpen in het Parijsche museum bekend. Behalve de huid kende men ook den schedel, met twee groote, zijdelings zamengedrukte snijtanden in beide kaken, eene groote ledige ruimte tusschen deze tanden en de kiezen, die boven 4, onder 3 aan weerszijde, met verglaassel op de kroon bedekt en knobbelachtig of door afslijting plat zijn. Deze schedel was die van een knaagdier, en de plaats van *Chiromys* in de nabijheid van *Sciurus* onder de knaagdieren werd, zoo ik mij niet bedrieg, vrij algemeen en zonder tegenspraak aangenomen, wanneer men alleen DUCROTAY DE BLAINVILLE

¹⁾ Het is zonderling, hoe velen op dien naam *Cheir* gesteld zijn, zij schrijven b.v. ook *Cheiroptera*. Er zal echter niemand onder hen zijn, die aan een chirurgijn den naam van *Cheirurgijn* zal geven.

uitzondert, die, gelijk bekend is, altijd eene bijzondere neiging vertoonde om CUVIER tegen te spreken.

In de laatste tien jaren intusschen werd het dier op nieuw door het onderzoek der levenswijs (zie SANDWICH *Ann. des Sc. nat.*, 4^e serie, *Zoölogie*, X, 1858, p. 377—381), door naar Europa overgezondene voorwerpen, gedeeltelijk in spiritus bewaard en dus voor ontleedkundig onderzoek geschikt, en eindelijk ook door verzending van het levend dier zelf (ik zag het in 1865 in den tuin van de Zoöl. Sociëteit te Londen) nader bekend. Het ontleedkundig onderzoek van RICHARD OWEN (*Monograph on the Aye-Aye, Chiromys madagascariensis* CUVIER, London 1863, 4^e, met niet minder dan XIV platen) en later van PETERS (*Ueber die Säugethier-Gattung Chiromys*, von WILHELM PETERS, *Aus den Abhandlungen der Königl. Akademie der Wissenschaften*, zu Berlin, 1865. *Mit vier Tafeln.*, Berlin 1866, 4°) heeft ons met de anatomie van dit zoogdierengeslacht voldoende bekend gemaakt, hoezeer wij nog ver af zijn van eene zoodanige kennis omtrent de inwendige structuur, zooals wij b.v. van *Tarsius* door BURMEISTER en van VAN CAMPEN over den Potto van BOSMAN, dus van twee geslachten der lemuriden, eene bijkans volledige ontleedkunde bezitten.

Het belangrijkste wat ons door PETERS voor het eerst bekend werd, is de bijzonderheid omtrent het gebit van een pas geboren *Chiromys*, dat, behalve den blijvenden snijtand in de bovenkaak, twee wisselsnijtanden (*Milchscheidezähne*) vertoont, eenen grooten, die vóór, en een tweeden kleineren snijtand, die achter den blijvenden snijtand gelegen is; zeer dicht daarachter, vóór op het verhemelte, dicht bij de naad, die het tusschenkaaksbeen van het bovenkaaksbeen afscheidt, ligt een zeer kleine hoektand. Dan volgen op grooteren afstand aan weerszijde twee wisselkiezen, waarvan de eerste zeer klein is en de tweede, die grooter is, onmiddellijk vóór den eersten blijvenden maaltand ligt; de drie blijvende maaltanden zijn nog niet door het tandvleesch heengebonden maar liggen verborgen. In de onderkaak is de inrigting nagenoeg dezelfde als in de bovenkaak, doch de uitvallende hoektand ontbreekt hier. Ook het gebit van een jong mannelijk voorwerp, dat reeds tot de tandwisseling genaderd is, leerde ons PETERS kennen.

Wij ontkennen de belangrijkheid dezer mededeeling volstrekt niet; moge het ook waar zijn, dat men tot nog bij knaagdieren dergelijke sporen van tanden tusschen de snij- en maaltanden niet heeft aange-

troffen, zoo zal elk, die met de zaak bekend is, erkennen, dat onze kennis omtrent de melktanden en de tandwisseling der knaagdieren slechts zeer onvolkomen is.

In alle gevallen vormen de *blijvende tanden* bij *Chiromys* een gebit, zooals wij dat alleen bij de *Glires* kennen, en wij voor ons meenen altijd nog, dat er in de betrekkelijke waarde der kenmerken een groot verschil bestaat en dat er geene natuurlijke rangschikking denkbaar is, wanneer men dat beginsel van *subordination des caractères*, gelijk CUVIER het noemde (dat ook in het natuurlijk stelsel der planten zoo zeer als hoofdregel geldt) uit het oog verliest. De tanden geven bij de zoogdieren een kenmerk, hetgeen meer gezag heeft, dan vele andere kenmerken. Men werpe hier niet tegen in, dat de *Wombat* of *Phascolomys* onder de buideldieren ook de tandformule van een knaagdier vertoont. Het kenmerk aan physiologische beschouwingen ontleend, waardoor de buideldieren en het vogelbekdier (met *Tachyglossus*) van de overige zoogdieren gescheiden worden, heeft wederom eene hoogere waarde dan het kenmerk, dat het gebit aanbiedt. Overigens zou het niet moeilijk zijn om aan te toonen, dat het gebit van den *Wombat* wel analogie, maar geene ware affiniteit met dat der knaagdieren heeft. De gewrichtsknobbel der onderkaak bij *Phascolomys*, die zeer in de dwarse rigting is uitgestrekt, toont genoegzaam aan, dat de schedel van dit dier geen schedel van een knaagdier is; bij de knaagdieren toch strekt zich de lange as van dien gewrichtsknobbel van achteren naar voren, niet van links naar regts uit.

Doch wij willen bij dit punt niet nader stil staan; het is ook voor mijn betoog van ondergeschikt belang. Ik voor mij geloof altijd nog, dat *Chiromys* wel eenen zeer afwijkenden vorm van een knaagdier voorstelt, maar dat de veelvuldige punten van aanraking met Lemuriden (Madagascar is het land der Lemuriden bij uitnemendheid) slechts op eene naauwe analogie, geenszins op eene ware affiniteit tusschen *Chiromys* en *Lemuriden* berusten.

De gronden dezer meening zijn kortelijk de volgende. Dat men een geslacht rangschikt in eene familie of orde, veronderstelt, dat dit geslacht de kenmerken dier familie aanbiedt. Het kan zijn, dat een geslacht zoo zeer afwijkt, dat men een of meer kenmerken, die aan de overige geslachten gemeen zijn, daarbij mist; maar het is volstrekt af te keuren, het werpt alle regels van goede rangschikking omver,

als men een geslacht plaatst in eene familie of orde, van welke het geen enkel kenmerk aanbiedt. Daardoor heft men die familie of orde eigenlijk op, tenzij men in staat zij nieuwe en goede kenmerken (natuurlijk moeten die dan andere zijn, dan de vroegere) voor die orde of familie te geven. Passen wij dit toe op het geval, waarover wij thans handelen, dan is het onmogelijk op de vraag, of de *Chiromys* bij de Lemuriden behoort, een toestemmend antwoord te geven. Het is bekend, dat er eene orde in de klasse der zoogdieren aangenomen wordt, welke men die der vierhandige zoogdieren noemt. Over de meerdere of mindere gepastheid van den naam behoeven wij thans niet te spreken; wij erkennen gaarne, dat de voet der apen door afscheiding van den duim slechts *handvormig* wordt, en dat de vierhandigen eigenlijk alleen aan de voorste ledematen *eene hand* bezitten, die evenwel veel onvolkomener is dan de menschelijke hand, b. v. door kleinheid van den duim en door den grooteren afstand, waarop deze eerste vinger van de vier overige vingers gescheiden en naar achteren geplaatst is. Aan de achterste ledematen komen *handvormige* voeten bij vele zoogdieren voor, die tot andere orden dan de vierhandige behooren, bij *Didelphys* b. v., en bij enkele *Glires* (onder de *murina* bij het door F. CUVIER onder den vreemden naam van *Pithechir* aangewezen dier). Ja zelfs is de handvorming der achterste ledematen bij sommige dusgenoemde vierhandige dieren onvolledig, bij *Hapale* b. v., die naar den letter geene *vierhandige* zoogdieren zijn.

De Lemurina, die met de apen in de orde der vierhandigen geplaatst worden, zijn echter in den gewonen zin *alle* werkelijk vierhandige zoogdieren. Hunne overige kenmerken zijn, als wij op de handen niet letten, dat de achterpooten langer zijn dan de voorste ledematen (iets dat hen van de apen, niet van de overige zoogdieren onderscheidt), en dat de nagel van den tweeden vinger der achterpooten elsvormig, scherp en naar boven gekeerd is.

Te vergeefs zoekt men deze kenmerken bij *Chiromys*. Het dier heeft eigenlijk slechts handvormige voeten (aan de achterste ledematen); hier is de duim of groote toon breed en met een' platten nagel voorzien. De voorste ledematen handen te noemen, is willekeurig; zelfs de nagel van den duim verschilt niet van die der vier overige vingers, en is, gelijk die van de vier laatste toonen der achterste ledematen, een krom gebogen, puntig en verder dan het uiteinde der vingers zich

uitstrekkend deel. De nagel van den tweeden toon der achterpoot verschilt niet van die van den derden, vierden of vijfden.

Plaatsen wij *Chiromys* bij de *Lemurina*, dan moeten wij gevolgelijk nieuwe kenmerken voor de *Lemurina* zoeken. En hier rijst bij mij de onopgeloste, misschien wel onoplosselijke zwaarigheid op, hoe dergelijke geldende kenmerken te vinden.

Blijft *Chiromys* bij de *glïres*, dan behoeft men niets te veranderen. Men kan alle overeenkomsten met *Lemurina* toegeven, maar men beschouwt ze als analogiën. Dat in eene of andere bepaalde Fauna een heerschende familievorm ook op den vorm van andere, dikwerf zeer verwijderde geslachten eenen onmiskenbaren en onverklaarbaren invloed heeft, zou uit vele voorbeelden, ook van andere klassen, b. v. van de klasse der insekten, gemakkelijk kunnen worden aangetoond.

Deze zijn de redenen, waarom ik vermeen, dat men *Chiromys* bij de knaagdieren laten moet. Het best vorme echter dit geslacht eene eigene, afzonderlijke familie, al is ook onder de overige knaagdieren het geslacht *Sciurus* nog het minst van *Chiromys* verwijderd.
